

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 17.12.2025, VN/17391/2025

Keskusrikospoliisin lausunto

1 Asia

Sosiaali- ja terveysministeriö on 17.12.2025 pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Esitysluonnoksen yleisenä tavoitteena on parantaa tiedonsaanti- ja luovutussääntelyä siten, että Kansaneläkelaitos saisi tarpeellisen käsityksen henkilön tilanteesta. Tietojenvaihdon avulla tavoitellaan etuuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista.

Tavoitteena on mahdollistaa etuudenhakijoiden tilejä koskevien tietojen tietoturvallinen välitys Kansaneläkelaitokselle. Nykyisin tiedot välitetään Kansaneläkelaitokselle joko etuuden hakijan itsensä toimittamana tai sähköpostin välityksellä suoraan rahalaitoksilta. Keskeisesti Kansaneläkelaitokselle ehdotetaan lisättäväksi lakisääteinen oikeus pyytää tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään (PMJ-järjestelmä) tehtävän yksilöidyn pyynnön kautta.

Lisäksi esityksen tavoitteena on puuttua Kansaneläkelaitoksen maksamien matkakorvausten väärinkäytöksiin. Kansaneläkelaitokselle esitetään oikeutta luovuttaa tietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoritettaisi suorakorvauksena.

Tavoitteena on myös parantaa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia perustoi-meentulotuessa huomiotaviin laskuihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä käsiteltäessä. Kansaneläkelaitokselle esitetään oikeutta pyytää väärinkäytösepäilyjen kohdalla tietoja suoraan laskuttajalta.

Esityksellä myös pyritään täsmentämään etuuden hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta erityisesti talouden erillisyyden sekä oleskelupaikan suhteen. Lisäksi tavoitteena on, että Kansaneläkelaitos saisi etuuskäsittelyssä hakemuksen liitteeksi tarvittavat lääkä-rinlausunnot- ja todistukset nykyistä sujuvammin Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

2 Keskusrikospoliisin lausunto

2.1 Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

Keskusrikospoliisi pitää esityksen ehdotuksia yleisesti hyvinä ja kannatettavina. Ehdoteilla muutoksilla luodaan edellytyksiä nykytilaa paremmalle kyvyllä tunnistaa väärinkäytötapauksia sekä myös ennalta estää niitä.

Esityksessä tuodaan esille, että eri tukimuotoihin kohdistuvien petosrikosten tunnistamiskyvyssä on ollut haasteita. Esitetyillä muutoksilla väärinkäytösten tunnistaminen tehostuu, joka tulee mahdollisesti vaikuttamaan poliisille tehtävien tutkintapyyntöjen määrään merkittävästi. Keskusrikospoliisi katsoo, että tämä tulee huomioida jo tässä vaiheessa myös poliisihallinnon puolella. Muutoksilla voidaan arvioida olevan vaikutuksia käsiteltäviin rikosasioihin myös Syyttäjälaitoksella sekä tuomioistuimissa.

Toisaalta ehdotuksen voidaan katsoa luovan pidemmällä aikavälillä merkittävää ennalta estävää vaikutusta, joka voi näkyä tukimuotoihin kohdistuvien petosrikosten tosiasiallisen määrän laskuna. Kuitenkin tällä hetkellä petoksellisten tapausten tunnistaminen on esityksen mukaan haastavaa ja merkittävä osuus jää tunnistamatta sekä näin ollen tilastoimatta. Ensisijaisesti muutosten voidaan näin olettaa johtavan tilastolliseen kasvuun sekä Kansaneläkelaitoksen että Poliisin omissa tilastoissa tunnistamiskyvyn kehittämisestä johtuen.

2.2 Ehdotus Kansaneläkelaitoksen oikeudesta hyödyntää PMJ-järjestelmää

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019) siten, että Kansaneläkelaitos lisättäisiin lain 2 luvun 3 §:ään keskitettyä automatisoitua tilietojärjestelmää käyttäväksi viranomaiseksi. Lisäksi Kansaneläkelaitos lisättäisiin lain 3 luvun 17 a ja 17 c §:iin teknisen rajapinnan avulla luovutettavia saldotietoja sekä tilitapahtuma- ja arvopaperitietoja vastaanottavaksi viranomaiseksi toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin. Edelleen toimeentulotuesta annettuun lakiin (1412/1997), yleisestä asumistuesta annettuun lakiin (938/2014) ja eläkkeensaajan asumistukea koskevaan lakiin (571/2007) ehdotetaan tehtävän tarpeelliset muutokset asiaa koskien.

Keskusrikospoliisi pitää Kansaneläkelaitoksen lisäämistä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttäjäksi perusteltuna. Kuten esityksessä tuodaan esille, oikeudet pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöön on jo laajalla joukolla viranomaistoimijoita, mukaan lukien Poliisilla. Muutoksen voidaan arvioida parantavan toimijan kykyä tunnistaa väärinkäytöksiä. Tiedonsaanti tilitapahtumista vähentäisi esityksessä arvioidun mukaan tilitapahtumiin liittyviä väärennöksiä ja siten myös takaisinperittävien etuuksien ja väärinkäytöksiin liittyvien rikos- ja muutoksenhakuasioiden määrää. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä parantaa myös tietoturvaa sekä sujuvoittaa prosesseja.

2.3 Kansaneläkelaitoksen myöntämien etuuksien hyväksikäyttö rikollisessa toiminnassa

Keskusrikospoliisi katsoo, että esitysluonnoksen tilannekuvassa on kuvattu puutteellisesti sitä, miten Kansaneläkelaitoksen myöntämiä etuuksia käytetään hyväksi rikollisessa toiminnassa. Hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa ei poliisin näkökulmasta ole tunnistettu riittävästi taustalla olevaa vakavaa rikollisuutta tai sen eriäviä muotoja. Esityksessä on pääpainoisesti keskitytty siihen, että väärinkäytöksessä on yleisimmin kyse rikoslain 36 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta petoksesta. Esityksessä todetun mukaan Kansaneläkelaitoksen etuuksiin liittyvien petosten ja väärennysten on kuitenkin välillä havaittu olevan osa laajempaa rikollisuuden kokonaisuutta, jolloin kyse voi olla järjestelmällisestä yhteiskunnan rakenteiden hyväksikäytöstä.

Keskusrikospoliisi toteaa, että poliisin näkökulmasta asiassa tulee huomioida se, että henkilötietoja voidaan käyttää laajasti erinäisessä rikollisessa, mukaan lukien vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa. Yksi rikollisen hyödyn tavoittelun muodoista voi olla henkilötietojen käyttö Kansaneläkelaitoksen myöntämien etuuksien hakemiseen. Vakavimmillaan tapaukset voivat liittyä esimerkiksi ihmiskaupparikollisuuteen ja/tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Muilta osin Keskusrikospoliisilla ei ole lausuttavaa hallituksen esitysluonnoksesta.

Robin Lardot, Keskusrikospoliisin päällikkö, poliisineuvos

Elisa Eronen, tarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 26.01.2026 klo 15:00. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Sosiaali- ja terveysministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus

Keskusrikospoliisi
poliisi.fi